

Skuldavskrivning – ECOSOC

Katedralskolans FN-rollspel 2012: ECOSOC

Du sitter i ECOSOC ibland även benämnt som Rådet och ska behandla frågan om de fattigaste länderna skuldbörda. ECOSOC behandlar frågor om människors ekonomiska, sociala och kulturella villkor och ska samordna arbetet inom de olika FN's fackorganen och underorganen. Världsbanken och Internationella Valuta fonden (IMF) är båda fackorgan som samarbeta med ECOSOC, men båda är självständiga internationella organisationer som ni inte har någon direkt bestämmanderätt över. Ni har också samordningsansvar med samarbetet med de många ickestatliga organisationerna (NGO), som är en viktig aktör i den här frågan. Problemet ni ska behandla och som redogörs i kompendiet är hur det går att lösa den stora skuldbörda till banker, världsbanken/IMF och till I-länder som många av världens allra mest fattiga länder. Skulder som de aldrig kan betala och hindra deras sociala och ekonomiska utveckling. Ni kommer i första hand diskutera den skuldbörda som drabbar de fattigaste länder med utgångspunkt i **milleniemål 8: Att öka samarbetet för handel, skuldavskrivning och bistånd.**

Där finns ett delmål som formuleras så här:

["På djupet adressera utvecklingsländerns skulder, både på nationell och internationell nivå, så att skuldberoendet blir långsiktigt hållbart."](#)

Hur fungerar det när stater lånar pengar

Varför lånar ett land pengar av varandra? Kortfattat och mycket förenklat så lånar en stat pengar av samma orsaker som ett hushåll man investerar för framtiden och ibland måste man få tillgång till kapital för att få råd till att investera. För ett land gäller det att låna pengar till sådant som på längre sikt kan ge en ökad ekonomisk tillväxt, exempel på detta skulle vara investeringar i infrastruktur, utbildning och forskning. Så länge tillväxten i BNP är större än räntan så är en statsskuld ett mindre nationalekonomiskt bekymmer. Att låna för att främja till ekonomisk utveckling var utgångspunkten när Världsbanken men också enskilda stater som Sverige och USA (Nord) började bevilja lån till stater i Latinamerika, Afrika och Asien (sk Sydstater). Detta skedde i efterdyningar av kolonialismen och syftet var att ge krediter för att utveckla låntagarländernas ekonomier.

En stat lånar från andra staters centralbanker, från kommersiella banker och från Världsbank och IMF. När en stat lånar av en annan stat, kallas detta ett **bilateralt lån**. Det är detta vi ser inom Europa idag då länder som Grekland, Italien och Spanien har dragit på sig skulder de inte klara av att betala, ECB och främst starka ekonomier som Tyskland får gå in som garant och indrivare på samma gång. Det går att likna detta vid Världsbanken och IMF's roll gentemot de allra mest skuldtungda länderna i Världen (de sk **HIPC**-länderna). Om en stat inte kan betala sina bilaterala lån så hanteras det genom den sk **Parisklubben** (se ordlista). Sedan är det vanligt att en stat själv skriver av skulderna när ett fattigt land inte kan betala. Senast skrev Sverige av Malawis skulder som ett exempel. www.regeringen.se

När pengarna lånas ut via Världsbanken för mer långsiktiga projekt och mer kortsiktiga lån från IMF, så kallas det **multilaterala lån**. Det innebär att det är internationella lån och är då en angelägenhet mellan låntagarstat och Världsbanken eller IMF. Dessa multilaterala lån har svåra att sanera och länge gällde strukturreformer (se Washingtonkonsensus i ordlista).

När pengar lånas från en kommersiell bank, kallas det **kommersiella lån**. När en stat inte kan betala så sker skuldsaneringen via **Londonklubben** (se ordlista).

Lathund för skuldfrågor:

	Bilaterala lån	Multilaterala lån	Kommersiella lån
Typiska låntagare	Låginkomstländer i Afrika och f.d. kommuniststater	Alla länder	Medelinkomstländer i Latinamerika
Långgivare	Enskilda stater	Internationella organisationer, Världsbanken och IMF huvudsakligen	Privata banker
Omförhandling av lånen	Ja, inom ramen för Parisklubben	Nej, i princip inte	Ja, inom ramen för Londonklubben
Villkor	Successivt allt större skuldnedläggningar: från Torontovillkor 1988-91 med 20-33% nedsättningar till Neapelvillkor 1995 med 67%	Skulder skall betalas med undantag för HIPC-länder fr.o.m. 1996	Skuldnedläggningar vanliga. Den s.k. Brady-planen efterföljs, alltså att 33% av skulden skrivs av mot att staten tar över resten av skulden. Privata skulder blir därmed offentliga.
Exempel på skuldlettning	Första fall: Argentina 1956	Första fall: Uganda 1998	Första fall: Zaire 1976

En liknande lathund återfinns i Kenneth Hermeles bok "Vägar ut ur skuldfällan", Globala Studier nr 17, 2003

Sammanfattningsvis:

ECOSOC ska främsta behandla frågan om avskrivning av de multilaterala skulderna, men det är viktigt att komma ihåg att ett lands statsskuld består av både multilaterala, bilaterala och kommersiella skulder.

Skuldkrisen bland utvecklingsländerna

Utvecklingsländernas samlade skuldbörda uppgick år 2009 till ca 3500 miljarder USD.

Skulderna är dock mycket ojämnt fördelade mellan olika länder. Resultatet blev att det på bara några år skapades en övermäktig skuldbörda i Syd. I många länder har staten än idag stora skulder som kostar mycket i räntor och avbetalningar. Eftersom dessa pengar hade kunnat gå till hälsovård, utbildning eller annat som är viktigt i ett fattigt land, anses de fattiga ländernas

skuldbörda vara ett av de största hindren för utveckling och för Syds möjligheter att nå [milleniemålen](#)

1. att halvera fattigdom och hunger (mål 1)
2. öka samarbetet kring handel, bistånd och skuldavskrivning. (mål 8)

Räntorna på lånen har ofta varit så höga att lånen redan betalats många gånger om. Dessutom har de lån som nu betalas av fattiga demokratier ofta gått till tidigare diktaturregimer.

Skuldavskrivningar är därför också en fråga om global rättvisa. www.forumsyd.org

Bakgrund till tredje världens skuldkris

Följande avsnitt är hämtat från www.ne.se

skuldkrisen, vardaglig benämning på främst u-ländernas sedan 1980-talet drastiskt ökade skuldbörda. Skuldbördan mäts vanligen genom att skulden relateras till nationalinkomsten (eng. *debt-income ratio*) eller genom att amorteringar och räntebetalningar årligen relateras till exportinkomsterna (skuldtjänstknot eller eng. *debt service ratio*).

Den utlösande faktorn till skuldkrisen var oljekriserna på 1970-talet, som bl.a. innebar att oljepriserna mångdubblades. Oljeländernas inkomster ökade kraftigt, och en stor del av dessa placerades i västvärldens affärsbanker, särskilt i USA. Som ett direkt resultat av detta förbättrades u-ländernas lånemöjligheter avsevärt.

I början av 1980-talet höjdes dock räntenivån och inflationstakten avtog. Eftersom stora delar av utlåningen skett till rörlig ränta ökade u-ländernas räntebörda snabbt. Därtill kom att kontrollen över hur låntagarna använde pengarna var bristfällig samt att en växande andel av lånen kom från enskilda, privata långivare, vilket bl.a. innebar skärpta villkor jämfört med den offentliga u-landskreditgivning som tidigare dominerat.

Eftersom prisutvecklingen på ländernas exportprodukter var ogynnsam under början av 1980-talet befann sig länderna då lånen började förfalla till betalning i situationen att med fallande exportinkomster i utländsk valuta betala stigande lånekostnader. Således ledde skuldkrisen även till att möjligheten att importera nödvändiga insatsfaktorer kraftigt beskars. Detta innebar i sin tur ytterligare fallande produktion och inkomster i låntagarländerna.

Skuldkrisen fick stora konsekvenser både för låntagarländerna och för det internationella banksystemet. De stora engagemangen och det ökade antalet länder med betalningssvårigheter

hotade i flera fall bankernas ställning. De flesta enskilda länder med stor utlandsskuld fortsatte dock under större delen av 1980-talet att betala av på sina skulder.

Under senare år har flera åtgärder vidtagits för att komma till rätta med skuldkrisen. På det internationella planet har bl.a. diskussioner om bilateral skuldkonvertering förts i Parisklubben samt inom ramen för Bakerplanen (1985) och Bradyplanen (1989). IBRD och Internationella valutafonden (IMF) introducerade 1995 ett program för lättnad av multilateral skuld (skuldinitiativ för högt skuldsatta fattiga länder; eng. *debt initiative for highly indebted poor countries, HIPC*).

Detta initiativ är unikt såtillvida att det är första gången multilaterala skuldlettningar på allvar diskuterats. HIPC-initiativet kombinerar betydande lättnader i skuldbördan för främst afrikanska länder med omfattande reformåtgärder för att strama upp ekonomin och förbättra låntagarlandets framtida återbetalningsmöjligheter. Initiativet har kritiserats, framför allt för att ett låntagarland måste reformera sin ekonomi under sex år innan skuldlettningar aktualiseras.

Dessutom är endast ett litet antal länder än så länge föremål för HIPC-initiativet (41 länder är klassificerade som HIPC men endast sju har undertecknat HIPC-överenskommelsen med IMF).

SVEN BLÄCKBERG ANDERS DANIELSON

<http://www.ne.se/lang/skuldkrisen>

Nyckelaktörer: IMF och världsbanken

Jag väljer att bara redogöra för Världsbanken och IMF, men det är inte svårt att urskilja fler viktiga aktörer som:

Andra aktörer:

1. **Ekonomiska stormakter** som USA (vars statsskuld inte går av för hackor), Tyskland och Japan men på senare tid är Kina en nyckelaktör, då de sitter på världens största valutareserv.
2. **MUL-länder:** Minst utvecklade länderna som mer eller mindre överensstämmer med länder inom HIPC.
3. **Skuldtunga medel- och höginkomstländer** som Grekland, Spanien och Italien. Samt länder med en historia av skuldskriser som Mexico och Argentina.
4. **Frivillig organisationer (NGO)** som propagera för skuldavskrivning några kända exempel Jubelnätverket, Attac och World Social forum
5. **Internationella banker och kreditinstitut**
6. **EU och Europeiska centralbanken (ECB)**

IMF och Världsbanken

Både Världsbanken och IMF bildades vid Bretton Woods konferensen vid slutet av andra världskriget för att säkerställa uppbyggnaden av Europa genom marshallplanen. De tillhör båda FN-organisationen och är formellt underordnade ECOSOC. De styrs dock helt fristående och inflytandet baseras inte på mellanstatlighet (en röst per stat), utan styrs mer som ett aktiebolag där den som satsat pengarna har flest röster. USA har 15 -17% procent, Sverige 1%. De så kallade I-länderna står för 61 procent, vilket gör att både IMF och Världsbanken kritiserats att föra de rikaste staternas intressen. Både Valutafonden och Världsbanken styrs av en styrelse av 24 ”exekutiva direktörer”, då mycket ekonomiskt starka och politiskt mäktiga länder som USA, Japan, Tyskland, Kina, Tyskland, Frankrike, Saudiarabien, Storbritannien och Ryssland. Övriga länder får gå samman och för att få ihop till en representant som Sverige har en ihop med övriga nordiska länder inklusive Baltikum. Det innebär att sydländer är underrepresenterade både bland exekutiva direktörer och vad gäller ägandeandelar och därmed röster i styrelsen.

Internationella valutafonden, *International Monetary Fund*, IMF, *Valutafonden*, Washington, överstatligt organ som liksom [Världsbanken](#) bildades 1944. Båda är resultatet av [Bretton Woods-](#)

[avtalet](#). Världsbanken fick finansieringen av återuppbyggnads- och utvecklingsprojekt som sin huvuduppgift och Valutafonden var från början inriktad på valutafrågor för både i- och u-länder. Fondens huvuduppgift är att främja handel, sysselsättning och tillväxt genom att verka för internationellt monetärt samarbete samt finansiell stabilitet. Tyngdpunkten i fondens arbete ligger på åtgärder för att förebygga finansiella kriser. Den lämnar även tillfälligt ekonomiskt stöd till länder med finansiella problem.

Valutafonden publicerar rapporter om bl.a. världsekonomin, gör årliga analyser av utvecklingen i enskilda länder, hjälper medlemsländerna att följa internationella normer samt gör bedömningar av banksystemens förmåga att hantera t.ex. räntehöjningar eller konjunkturedgångar. Fondens högsta beslutande organ är guvernörsstyrelsen, där varje medlemsland har en representant. Riksbanken är kontaktorgan för fonden i Sverige.<http://www.ne.se/lang/internationella-valutafonden>

Världsbanken, *World Bank*, *Internationella banken för återuppbyggnad och utveckling*, *International Bank for Reconstruction and Development*, IBRD, Washington D.C., benämning på en internationell organisation med drygt 180 medlemsländer vars uppgift är att stödja ekonomisk tillväxt i främst fattiga länder genom fördelaktiga lån och bistånd samt att arbeta för global fattigdomsminskning och förbättring av levnadsstandarder. I Världsbanken ingår även Internationella finansieringsbolaget (IFC), Internationella utvecklingsfonden (IDA), Multilaterala investeringsgarantiorganet (MIGA) och Internationella centret för lösning av investeringstvister (ICSID). IBRD började sin verksamhet 1946, som ett resultat av Bretton Woods-avtalet 1944. IBRD:s kapitalresurser består av insatskapital från medlemsländerna samt den upplåning banken kan göra på kapitalmarknaderna. Krediter från IBRD gäller regelmässigt statliga låntagare och räntan är rörlig och marknadsbestämd. Banken var mönsterbildande bl.a. vid bildandet av de regionala utvecklingsbankerna för Latinamerika, Afrika och Asien under 1960-talet.<http://www.ne.se/enkel/v%C3%A4rldsbanken>

Sammanfattning av kritiken mot Världsbanken och IMF

Sedan 80-talet har organisationerna varit hårt kritiserade från många skuldsatta sydländer, men också från solidaritetsrörelser och frivilligorganisationer. Det kulminerade med bildandet av organisationer som ATTAC och World Social Forum vid millennieskiftet. Även svenska kyrkan ställde krav på skuldavskrivningar. Kritiken har bl.a. bestått i att:

1. Nordländerna (I-länderna) inflytande har varit oproportionerligt stort. USA har i princip innehaft vetorätt i Världsbanken. Vilket har inneburit att de skuldtunga ländernas inte fått göra sin röst hörd i tillräcklig grad.
2. Dålig insyn och odemokratiska organisationer, vilket har inneburit att Världsbanken har fått arbeta mer med att öka insynen i verksamheten. Se [deras hemsida](#).
3. Att de har tvingat länder till att föra en viss ekonomisk politik genom Struktur anpassning reformer som inneburit avregleringar och privatiseringar. Washingtonkonsensus var länge den rådande kuren med krav på budgetbalans, sänkta skatter, rörlig ränta och växelkurs, underlätta utländska investeringar och utrikeshandel, privatisera och säkra den privata äganderätten. En politik som anklagas för att öka klasskillnader och begränsa möjligheten att satsa på utbildning, sjukvård och sociala satsningar. På senare tid ha Världsbanken frångått denna politik genom att mer koppla fattigdomsbekämpning (**PRSP - Strategier för fattigdomsbekämpning**)

Att fundera- och ta reda på:

1. Vad är ditt land för aktör?
2. Vilka erfarenheter av skuldsättning och skuldsanering har ditt land?
3. Hur ser ert land på Världsbanken och Valutafonden?

Tre förklaringar till skuldkrisens uppkomst

Det går enligt Kenneth Hermele (2001) förklara skuldsättningen med tre förklaringar till skuldbördan:

1. För det första (interna spåret) är brister hos låntagarlandet där man slösade bort de lånade pengarna på vapen, korruption och lyxkonsumtion.
2. För det andra (externa spåret) kan man förklara det med att det var för enkelt att få lån under 60-talet och sen när räntorna sköt i höjden på 80-talet kunde inte låntagarländerna betala tillbaka.
3. En tredje förklaring (det strukturella spåret) är att förklara det som orättvisa förhållanden mellan nord och syd med rötterna i kolonialismen och visa sig genom orättvisa handelsregler som gynnar EU och USA.

Interna spåret

Pengarna som lånades slösades bort av låntagarländerna och användes inte till användbara investeringar för framtiden. Regimerna var i många fall också korrupta och rent av diktatoriska. Lånen kunde i många fall gå till antingen vapen och militärutgifter, lyxkonsumtion för de redan rika, dåliga och ibland även vansinniga projekt samt till kapitalflykt. Här läggs det största ansvaret på låntagarländerna.

Externa spåret

Här läggs ansvaret dels på marknaden men även på långivarländerna och på de banker som stod för en oansvarig utlåning på 1970-talet. Räntan för lån låg i slutet på 70-talet på -2% men steg mellan 1981-1982 till 16%, något som i många fall fördubblade skulden för många fattiga länder. Såväl banker som stater lånade ut pengar utan att bry sig om vilka regimer de lånade till eller vad dessa regimer skulle kunna tänkas göra med pengarna. De borde ha insett att oansvarig utlåning till korrupta regimer inte skulle ge några pengar tillbaka på lång sikt.

Strukturella spåret

Här betonas utlåning som en del av en historisk ansats att kuva de fattiga länderna, utlåning satt i system i syfte att fortsätta kontrollera dem även efter den koloniala frigörelsen. Detta eftersom vi i västvärlden och framför allt våra industrier är beroende av deras olja, deras naturresurser och av att hålla alla dessa råvaror så billiga som möjliga. Tillsammans med en orättvis internationell handel, utnyttjandet av billig arbetskraft och privatiseringar av lönsamma sektorer bidrar det till

en struktur som kan ses som en fortsättning på kolonialismen fast i nya former, en s.k. postkolonialism.

Sammanfattning

Spår	Huvudförklaring	Huvudansvarig
INTERNT	Diktatur, korruption och ekonomisk vanskötsel	Låntagarna
EXTERNT	Otur, oansvarig utlåning	Långivareländerna, bankerna och marknaden
STRUKTUR	Kolonialism och imperialism	Kolonialmakterna och USA

Om man väger samman de tre olika förklaringarna så kan man säga att det ligger något i alla tre förklaringarna. Många diktaturer har investerat sina lån i vapen, lyxkonsumtion och placerat pengarna i skatteparadis. Banker har gett lån för lätt till bräckliga och missköta ekonomier. Enligt FN's utvecklingsprogram UNDP så beräknar de att för varje dollar som Nord ger i bistånd, tar man tillbaka tio om man räknar arbetskraft, låga råvarupriser och skuldbetalningar.

Något förenklat går det att sammanfatta debatten att Syd –länderna, solidaritetsrörelser och NGO:s som ATTAC, Word social forum och Forum syd föredrar att se till externa och strukturella förklaringar. De står då utan skuld eller en mer radikal ståndpunkt vore att de snarare borde anses som fodringsägare gentemot nord koloniala och imperialistiska utsugningen i Sydländerna.

Att åberopa det interna spåret var länge Världsbanken, Valutafonden och andra kreditinstituts förklaring på problemet, då var de själva fria från ansvar och det var långivarnas egna fel. Under 80- och 90-talet dominerade detta synsätt då Världsbanken vill ha tillbaka varje krona.

ATT FUNDERA OCH TA REDA PÅ:

- Vilket perspektiv tendera din stat har på orsakerna – internt, externt eller strukturellt?
- Om du väljer en intern linje, ska du fundera på vilka villkor du ska ställa på långgivaren
- Om du väljer en extern eller strukturell linje – så är det långgivaren fel.
- Vissa organisationer (jubelnätverket) föreslår en lösning med medling mellan långgivare och låntagare.

PROBLEM MED SKULDSÄTTNING

Tar upp två aspekter av skuldsättning. För det första fattigdom, att skulderna som innebär fattigdomen består och att det förhindrar ekonomisk utveckling. För det andra att en stats regering ofta ärver skulderna från mindre seriösa diktatorer som låtit lånen försvinna i egna fickor och mindre genomtänkta investeringar.

Skuldkrisen och fattigdom

Denna text kommer från Forum Syds hemsida

Skuldkrisen lever kvar och bidrar efter 30 år till att pengar flyter från Syd till Nord, från den fattiga världen till den rika.

En del av lånen gick till utvecklingsprojekt, som i lyckade fall åtminstone låntagarnas återbetalningsförmåga. Men andra lån gick till diktaturer och korrupta regimer som antingen stoppade pengarna i egen ficka eller använde dem till skrytbyggen och rustning. Någon prövning av låntagarnas kreditvärdighet gjordes inte, länder sågs som säkra risker då de inte kan gå i konkurs som företag.

Den verkliga räntekostnaden (dvs. den faktiska räntan vägd med prisutvecklingen för exporten, ofta kallad realräntan) var till att börja med negativ, vilket innebar att många låntagare såg lånen som gåvor. Men sedan förändrades bilden och realräntorna steg, från minus 2 procent på 70-talet till plus 16 procent på 80-talet. De billiga lån som man i optimistiskt oförstånd tagit, blev nu mycket dyra. I augusti 1982 brast så bubblan när medelinkomstlandet och storlångtagaren Mexiko meddelade att man inte längre kunde betala räntorna på sin utlandsskuld. Sedan följde de flesta länder i Latinamerika och Afrika efter, och skuldkrisen var ett faktum.

Idag utgör Syds skulder ett hinder i kampen mot fattigdomen och betalningen av räntor och amorteringar är en av förklaringarna till varför pengar flyter från Syd till Nord istället för tvärtom. Ser vi till de totala penningflödena till och från Sydländer utgör skuldåterbetalningar en viktig åderlåtning, fem gånger större än de årliga biståndsinflödena (456 miljarder jämfört med 84 miljarder USD, se figur från Tinans GS sid 11 här eller någon annanstans).

Men skuldkrisen handlar om mer än pengar, det gäller också vem som ska bestämma om ekonomisk politik, låntagarna eller långivarna? Och var skuldåtgärd ska beslutas, i Världsbanken och IMF, som domineras av Nord, eller i forum där låntagare har en chans att få gehör för sina

ståndpunkter? Behovet av ett sammanhang där långgivare och låntagare är jämställda betonas särskilt när det blir tal om illegitima skulder, då de sedvanliga skuldhanteringsmekanismerna inte erkänner sådana.

Frivilligorganisationernas skuldnätverk Eurodad har utarbetat en stadga för ansvarsfull utlåning som vill förändra spelet och göra såväl låntagare som långgivare ansvariga för de uppkomna skulderna. Här betonas öppenhet och tillgång till information för medborgare och folkrörelser så att det blir möjligt att diskutera villkor och tidigt upptäcka när ett land riskerar att hamna i en skuldfälla.

Forum Syds handläggare www.forumsyd.org

Att fundera över:

Inför resolutionsarbetet ska ni fundera på:

- hur går det säkra en ansvarsfull utlåning till fattiga länder?
- Ska fattiga skuldtungda länder få det lättare att få sina skulder avskrivna?
- Är skuldlättnader ett medel mot skuldlättnader?
- Hur undviks framtida skuldkriser?

Illegitima skulder

Denna text är hämtad från Forum Syd.

Är det rimligt att fattiga människor i Sydafrikas kåkstäder ska betala av de lån som togs av den tidigare regimen för att finansiera Apartheidsystemet? Eller att filippinska risbönder ska betala de lån som finansierade diktatorhustrun Imelda Marcos inköp av skor? För många frivilligorganisationer i Nord och Syd är svaret nej.

När illegitima skulder diskuteras vrids uppmärksamheten från låntagaren och hamnar i stället på långgivaren och den situation som rådde då lånen gjordes upp. Lånades pengar ut till en diktator, får långgivaren stå sitt kast och förlorar de utlånade pengarna. Räknar man på detta sätt är ungefär

två tredjedelar av HIPC-ländernas skulder illegitima, ett belopp som långivarna således inte har rätt att kräva tillbaka.

Det finns ännu inte någon allmänt accepterad definition av vad en illegitim skuld är. En väg är att använda sig av de principer som utarbetades av den fransk-ryske juristen Alexander Sack i slutet av 1920-talet. Enligt Sack är en skuld illegitim när

- de tagna lånen inte kommit medborgarna till del eller medfört någon nytta för dem;
- lånen togs utan att medborgarna tillfrågades eller godkände lånen, vilket kan anses vara fallet i de flesta diktaturer;
- långivarna varit medvetna om att lånen skulle användas utan att medföra nytta för medborgarna och utan demokratisk kontroll av upplåningen.

Med dessa tre villkor är en stor del av Syds skulder illegitima och skall således inte återbetalas.

För att doktrinen om illegitima skulder ska få genomslag krävs att den får ställning som internationell rätt, exempelvis genom att en speciell skulddomstol inrättas, förslagsvis i anslutning till övriga internationella domstolar i Haag. Att ge illegitima skulder en rättslig prövning är del av det som frivilligrörelser kräver för all hantering av Syds skulder, ett förfarande där låntagare och långivare har lika vikt, och där bägge parter hålls ansvariga för den uppkomna skulden.

Ett steg i rätt riktning togs när Norge 2006 ensidigt beslöt att stryka ett streck över fordringar på en halv miljard norska kronor för statliga lån (s.k. exportkreditgarantier) som Norge givit för att sälja norska fartyg på 1970-talet. Norge tog därmed som första fordringsägarland i Nord på sig medansvar för de uppkomna skulderna. Lika anmärkningsvärt är att Norge samtidigt vägrade att räkna in skuldavskrivningen i det norska biståndet, något som Norge är ensamt om.

Forum Syds handläggare kenneth.hermele@forumsyd.org

Att fundera över:

Inför resolutionsarbetet ska ni fundera på om:

- Det går att definiera en illegitim skuld?
- Det går att åberopa att illegitima skulder inte ska betalas utan en motprestation som en viss ekonomisk politik eller demokratiska reformer?

Lösningar på Skuldfrågan

Strukturanpassningsreformer: 1980-tal

Detta var en politik som utgick från interna förklaringar och åsyftade på att alla skulder i stor sett ska betalas

Strukturanpassningsprogram (SAP)

För att få ta del av skuldlätnadsinitiativ ställdes från 1980-talet krav på att de skuldsatta länderna skulle ändra sin ekonomiska politik. IMF och Världsbanken fick ett delat ansvar för att få de skuldsatta länderna att anamma den nya politiken som kom att kallas strukturanpassning (Structural Adjustment Policy, SAP). Kraven gick ut på en utvecklingsstrategi med nyliberala förtecken: privatisering, avreglering och satsning på export framför inhemsk marknad. Samtidigt tvingades de skuldsatta länderna skära ner sina statsbudgetar för att nå en balans mellan statens inkomster och utgifter, vilket gick ut över sjukvård och skola. Handelshinder för import av utländska varor för att skydda den egna produktionen och jordbruket, såsom tullar ekonomiskt stöd/subventioner av inhemsk produktion, togs också bort.

SAP kritiserades starkt av frivilligorganisationer för deras ofta katastrofala effekter för den fattiga delen av befolkningen. Idag har strukturanpassningen efter stora påtryckningar ersatts av strategier för fattigdomsbekämpning som delvis har en annan inriktning.

https://www.forumsyd.org/templates/FS_ArticleTypeA.aspx?id=29224

HIPC-initiativet (Heavily Indebted Poor Countries)

Den gemensamma IMF-Världsbankens övergripande strategi för skuldminskning är utformat för att säkerställa att ingen fattigt land står inför en skuldbörda de inte kan hantera. Hittills har skuldavskrivningen HIPC-initiativet godkänts för 36 länder, 30 av dem i Afrika, vilket ger US \$ 76 miljarder i skuld-service lättnad över tiden. Ytterligare tre länder är berättigade till HIPC-initiativet hjälp.

<http://www.imf.org/external/np/exr/facts/hipc.htm>

För många fattiga länder, främst i Afrika, har det blivit uppenbart att skuldbördan har utvecklats till en skuldfälla som är omöjlig att ta sig ur.

I september 1996 lade [Världsbanken](#) och [IMF](#) därför fram ett förslag på hur skuldbördan för världens fattigaste länder skulle kunna skrivas ner till en mer hanterbar nivå. Enligt den definition som Världsbanken fastställt för "heavily indebted poor countries" kan 42 (varav 33 i Afrika) länder komma ifråga för skuldavskrivningar.

För att avgöra om ett land befinner sig i en icke hållbar skuldsituation undersöker IMF och Världsbanken i samarbete med landets regering landets ekonomiska situation. Om den totala skuldstocken (den samlade skulden) överstiger 150 procent av exporten, eller om skuldtjänsten (räntor och amorteringar som faktiskt betalas) överstiger 20-25 procent av exporten, kan landets regering ansöka om skuldlättnader. För det enskilda landet fastställs nyckeltal och den del av skulden som överstiger nyckeltalen skrivs av.

För skuldavskrivning krävs också att landet genomför reformer enligt strukturanpassningens modell. Syftet är alltså att landets ekonomiska situation ska stabiliseras så att landet i framtiden kan betala den skuld som återstår efter avskrivningarna då har landet en "hållbar skuld"

Texterna är hämtade från Jubelnätverkets hemsida www.jubel.org

Länge gick skuldavskrivningen mycket långsam och bara ett fåtal länder (Uganda och Bolivia) kunde leva upp till kriterierna för skuldsanering. 1999 förändrades reglverket med lite mindre stränga kriterier som gör att skuldsaneringen kan ökas och idag har merparten fått skuldsanering via HIPC. Under andra halvan av 2000-talet ökade skuldavskrivningen, här är en tabell från IMF's hemsida.

Lista över länder som kvalificerat sig för, är berättigade eller potentiellt berättigade och får begära HIPC-initiativet stöd (från och med september 2012)

Post-Slutförande-Point länder (34)

Afghanistan	Ghana	Moçambique
Benin	Guinea	Nicaragua
Bolivia	GUINEA-BISSAU	Niger
Burkina Faso	Guyana	Rwanda
Burundi	Haiti	São Tomé och Príncipe
Kamerun	Honduras	Senegal
Centralafrikanska republiken	Liberia	Sierra Leone
Republiken Kongo	Madagascar	Tanzania
Demokratiska republiken Kongo	Malawi	Togo
Elfenbenskusten	Mali	Uganda
Etiopien Gambia	Mauretanien	Zambia
Interim länderna (mellan beslut och Slutförande Point) (2)		
Chad	Komorererna	
Pre-Beslut-Point länder (3)		
Eritrea	Somalia	Sudan

Kritik mot HIPC

Trots att HIPC är ett ambitiöst initiativ och har lett till stora skuldlättnader för utvecklingsländerna, har programmet ändå fått kritik. Kritiken som riktas mot HIPC är framför allt att skuldtjänsten som blir kvar, efter att skuldlättnaderna har inträffat, är alldeles för hög. De skulder som försvunnit hade länderna ändå inte kunnat betala, och tvingas nu ändå att fortsätta betala stora summor till fordringsägarna. Som ett jämförelsetal för att få ett perspektiv på skuldtjänsten kan tas Tysklands skadestånd efter andra världskriget, som motsvarade en skuldtjänst om ca. 3,5%. Utvecklingsländernas skuldtjänst efter skuldlättnaderna från HIPC ligger på ca. 20%. texten kommer från <http://www.skuldkrisen.se/skuldlattnad>

Annan kritik från främst organisationer för skuldavskrivning

1. HIPC gick för långsamt
2. Världsbankens och IMF:s mått på "hållbar skuld" är orealistiskt och inte kopplat till hur mycket resurser länder behöver.

3. Att de krav och villkor (strukturanpassning) för skuldlättnad inte ta hänsyn till landets förhållanden och fortfarande bygger på nyliberala reformer som ökar fattigdomen hos de fattigaste

PRSP - Strategier för fattigdomsbekämpning

1999 beslöt IMF och Världsbanken att stärka kopplingen mellan skuldavskrivningar och fattigdomsbekämpning som ett svar på kritiken mot SAP. Det nya var att skuldsatta länder själva skulle ta fram strategier för fattigdomsbekämpning (kallade Poverty Reduction Strategy Papers, PRSP) för att få skuldlättnad.

PRSP ska beskriva ett lands totala ekonomiska och sociala politik för att främja ekonomisk tillväxt och fattigdomsbekämpning, och ska utarbetas av regeringarna själva i samarbete med nationella parlament och aktörer i det civila samhället, som bondeorganisationer, kvinnorörelser, fackföreningar, kyrkor. Men det slutliga godkännandet av strategierna ligger dock hos Världsbankens och IMF:s styrelser. 2011 hade 150 sådana fattigdomsstrategier tagits fram, vilket innebär att PRSP kommit att bli världens viktigaste policydokument för fattigdomsbekämpning.

När förslaget om nationellt förankrade strategier för fattigdomsbekämpning lanserades möttes initiativet med viss uppskattning från aktörer i det civila samhället som hoppades att Världsbanken och IMF verkligen hade lärt sig något av tidigare misstag med SAP, exempelvis inriktningen på aktiv fattigdomsbekämpning.

Idag är kritiken av PRSP dock omfattande, deltagandet i beslutsprocesserna har varit starkt begränsat och det lokala ägarskapet av politiken har ofta varit tomma ord och den övergripande ekonomiska politiken har sällan diskuteras med företrädare från det civila samhället. Eftersom den ekonomiska politiken fortfarande innehåller kontroversiella inslag av privatisering av offentliga nyttigheter som dricksvatten, el och telekommunikationer liksom av jordbruksmark, hävdar kritikerna att fattigdomsstrategierna är alltför lika de gamla strukturanpassningsprogrammen.

Men det måste erkännas att en ordentlig skuldlättnad har kommit till stånd, i alla fall fram till finanskrisen 2008 och det tidiga 2010-talets höga priser på olja, råvaror och mat. 2009 var

skuldtjänsten – räntor och amorteringar i förhållande till exporten, det mest relevanta sättet att mäta ett lands skuldbörda – bara 4 procent för låginkomstländer och hanterliga 12 procent för medelinkomstländerna. När skuldskrisen började för 30 år sedan var skuldbördan för många länder mycket högre.

Forum Syds handläggare: kenneth.hermele@forumsyd.org

https://www.forumsyd.org/templates/FS_ArticleTypeA.aspx?id=29224

Olika syn på skuldfrågan idag:

	← NORD			SYD →	
Det skuldsatta landets skulder	...ska betalas	...kan ej betalas	...bör ej betalas	...ska ej betalas	... ska få betalt
Vem	Ytterst få eller inga står för denna åsikt idag. På 80-talet var det förhärskande perspektivet inom VB/IMF. Exempel washingtonkonsensus	IMF och Världsbankens åsikter handlar mycket om detta, skuldsanering och fortsatta krav för skuldlättnader Ex HIPC	FN, bl.a., står för denna åsikt. Utvecklingsbehoven avgör skuldavskrivning. Millenniemålen som ska vara uppfyllda 2015.	Här återfinns många olika organisationer, illegitima skulder avskrivs.	Här åberopas västerländernas ekologiska och sociala skuld för att betona att det i själva verket är Nord som är skyldig Syd pengar.

Sammanfattningsvis:

Idag är merparten av alla organisationer, kreditinstitut och stater ense om att det finns skulder som aldrig kommer betalas av. Världsbanken och IMF har med HIPC och PRSP intagit en linje där multilaterala skulder kan saneras utifrån fastställda kriterier och fortsatta krav för dessa lättnader. Konfliktlinjen är idag mer omfattningen av skuldlättnader och om HIPC är tillräckligt. FN och dess underorgan vill ha mer skuldlättnader i de fattigaste länderna. Det handlar om att andra viktigare mål måste prioriteras först, innan man kan börja prata om skuldåterbetalningar, såsom sociala, ekonomiska och ekologiska reformer. Stort fokus läggs på de s.k. Millenniemålen som ska vara uppfyllda 2015. Många NGO's vill gå ännu längre när det gäller skuldlättnader. Illegitima skulder ska alltså avskrivas, alltså att skulder som lånats ut till diktaturer och andra oansvariga regimer inte kan överföras när landet byter regim och blir demokratiskt. Större ansvar läggs på långivarna och fordringsägarna. Slutligen finns det flera länder i det som förr ansågs vara

U-länder, de betonar västerländernas ekologiska och sociala skuld (se ordlista). Oftast är det länder i Syd som vill införa ett historiskt perspektiv och åberopar kolonialism och imperialism för att betona att det i själva verket är Nord som är skyldig Syd pengar.

Inför resolutionen i rådet ska ni formulera en politik, här nedan har ni några argument som ofta hörs i debatten om skuldavskrivningar. Utöver detta fundera på detta.

1. Är avskrivningen via HIPC tillräcklig
2. Är det bara de allra fattigaste som ska få sina multilaterala skulder avskrivna?
3. Är mer avskrivning önskvärd?
4. Vilka regler bör gälla för framtida skuldavskrivningar?
5. Vad kan ECOSOC göra mer för att minska skuldbördan?

Argument för skuldavskrivning (omfattande eller total avskrivning)	Argument mot skuldavskrivning (för en begränsad eller villkorad avskrivning)
✓ Det är inte rimligt att låna ut till korrupta regimer och sedan kräva tillbaka av en demokratisk regering som kommit senare	✓ Avskrivning måste förenas med krav på demokrati, liberala reformer och marknadsekonomi. Annars riskera avskrivningar bli en Mercedes till en korrupt diktator.
✓ Många av de fattigaste länderna betalar av mer på skulderna än de får tillbaka i bistånd	✓ Ett problem är att skuldavskrivning historiskt sett brukar följas upp av ökad upplåning. Om man slipper betala sina lån är det ju fiffigt att ta upp nya
✓ De flesta stater och finansinstitut är ense om att skuldbördan är ett av de största hindren för en hållbar utveckling i Världens fattigaste länder då utgifterna (amorteringarna) är större än exportinkomsterna.	✓ långivning kräver förtroende mellan den som lånar och de som lånar ut, ett förtroende skadas om lån inte betalas tillbaks
✓ För långivarna är summan som skrivs av marginell	✓ De kreditförluster som drabbar världsbanken och IMF gör framtida lån dyrare och påverkar hela världsekonomin
✓ Att en omfattande skuldavskrivning är nödvändig för att fattiga länder ska kunna få en hållbar skuldsituation, och därmed kunna frigöra resurser för tillväxt, utbildning och hälsa.	✓ det inte är rimligt att helt befria vissa länder från ansvar för de lån de har tagit då ett sådant synsätt skulle undergräva deras möjligheter att ta lån i framtiden
✓ Det är oetiskt att många länder har lån som tagits av odemokratiska regimer samt att fattiga och oskyldiga människor idag får betala tillbaka dem.	✓ Skuldavskrivningar är inte gratis. En krona som används till skuldavskrivning är ofta en krona mindre i bistånd.
✓ Eller som Göran Persson sa ”den som är satt i skuld är inte fri”. Skuldbördan innebär ett beroende mellan låntagare och långivare	✓ Många avskrivningsskeptiker, vill ha ett lånestopp för stater som fått sina skulder avskrivna ✓ Skuldavskrivningar för världens fattiga länder riskerar att bara gynna de redan rika eliterna i länderna

Ordlista

Attac (NGO)	Attac [ata 'k], internationell opinions- och proteströrelse, bildad i Frankrike 1998. Rörelsen kräver en rättvisare världshandel, avskrivning av tredje världens skuldbördor och införandet av en global skatt på internationella finanstransaktioner.
Bilateral skuld	Lån mellan två länder
Budgetunderskott	<p>budgetunderskott är när ett lands utgifter är större än inkomsterna. En statsbudget är en plan för hur mycket pengar staten ska göra av med under ett år. Räcker inte skatteintäkterna uppstår ett underskott. Detta kan täckas antingen genom att skatterna höjs eller genom nedskärningar i statens utgifter. Staten kan även låna pengar. Då uppstår något som kallas statsskuld.</p> <p>Sedan 1960-talet har Sverige ofta haft ett budgetunderskott. Framför allt under åren kring 1980.</p> <p>Motsatsen till budgetunderskott kallas budgetöverskott</p> <p>www.ne.se</p>
Ekologisk skuld	<p>Sammantaget har det lett till att 20 procent av jordens befolkning konsumerar 80 procent av de globala resurserna. Genom att överutnyttja gemensamma resurser inkräktar Nord på Syds och på framtida generationers möjligheter att leva värdiga liv. Det är orättvist, Nord har en skuld till Syd.</p> <p>Begreppet ekologisk skuld kan också utvidgas till att omfatta andra ojämna förhållanden där Nord gynnas och Syd förlorar, såsom att rika länder lägger beslag på traditionell kunskap från ursprungsfolk utan att betala för den, eller att giftiga sopor dumpas i Syd (i strid mot internationell rätt). Liksom att internationellt verksamma företag förlägger sin miljöfarliga verksamhet till Syd.</p> <p>www.forumsyd.se</p> <p>Ett likartad begrepp är social skuld, då västs politik har orsakat delar av den fattigdom och de sociala problem som råder.</p>
Ekonomiska och sociala rådet	<p>Rådet, som förkortas ECOSOC, är ett av FN:s huvudorgan och har vidsträckt arbetsområden. Det behandlar frågor om människors ekonomiska, sociala och kulturella villkor och ska samordna arbetet inom de olika fackorganen och underorganen.</p> <p>ECOSOC:s sal i FN-högkvarteret. ECOSOC ansvarar även för FN:s kontakter med icke statliga aktörer.</p> <p>UOrdlistander ECOSOC:s paraply finns en rad kommissioner, underkommissioner, kommittéer och organ som inrättats av generalförsamlingen eller ECOSOC för olika uppgifter. Exempelvis är Kommissionen för hållbar utveckling knutna till rådet.</p> <p>www.sfn.se www.un.org/en/ecosoc/</p>
Illegitima skulder	Illegitima skulder är sådana som aldrig borde kommit till stånd och där långivaren – inte låntagaren –

	<p>hålls ansvarig för lånen. Ett av flera sätt att definiera illegitima skulder är när befolkningen aldrig godkänt lånet genom demokratiska processer, när det aldrig kommit befolkningen till nytta, och när långgivaren varit medveten om detta. Skulden ska då heller inte betalas. Exempel på illegitima skulder är lån som gått till apartheidregimen i Sydafrika, eller till diktatorer som Mobutu i Zaire (nu Kongo), Marcos på Filippinerna, och Pinochet i Chile.</p> <p>https://www.forumsyd.org/templates/FS_ArticleTypeA.aspx?id=29218</p>
Jubelnätverket (ngo)	<p>Eller i Sverige Forum syd som består 146 organisationer i Sverige. Ett internationellt nätverk av organisationer som verkar för skuldavskrivning, här återfinns Attac men också Centerkvinnorna och fältbiologerna.</p> <p>http://www.diakonia.se/ www.forumsyd.se</p>
utlandsskuld	<p>kallas det när hela länder har skulder till utlandet, därför att landets styrande har lånat pengar och därför att landets privatpersoner och företag importerat för mer pengar än de exporterat. Många länder har utlandsskulder som man vill bli av med, även Sverige.</p> <p>. www.ne.se</p>
Londonklubben (för kommersiella lån)	<p>Kommersiella banker eller affärsbanker har liksom regeringarna i Parisklubben ett gemensamt samarbetsorgan. Detta forum för förhandlingar mellan affärsbanker och låntagare kallas Londonklubben, och där hanteras framförallt medelinkomstländernas kommersiella skulder.</p>
Parisklubben (för bilaterala lån)	<p>Under 1956 ledde Argentinas skuldproblem till att en grupp långgivande länder organiserade sig i en "klubb" för förhandlingar om landets skulder.</p> <p>Syftet med förhandlingarna är att komma överens om ett återbetalningsschema som både låntagare och långgivare kan acceptera. Innan något avtal kan slutas mellan parterna måste låntagarlandet ett avtal med IMF som i sin tur utfärdar ett lån förknippat med ett strukturanpassningsprogram. Programmet är ofta utformat så att det skall strypa efterfrågan på importerade varor i det skuldtyngda landet, samtidigt som man försöker öka exporten. På så sätt antas landets handelsbalans förbättras, och därmed kan landet få ett överskott som kan gå till att betala skulder och räntor. Efter det att skuldskrisen blivit ett faktum 1982 vände sig allt fler länder till Parisklubben för att få sina lån omförhandlade. För det mesta betydde det att återbetalningarna sköts upp eller spreds över en längre tidsperiod.</p> <p>Det långgivande landet betraktar ofta den här typen av "saneringspaket" som en förutsättning för att det skuldsatta landet ska klara av att återbetala resterande skulder.</p>
Skuldskrisen	<p>Åtskilliga länder i främst Latinamerika och Afrika har enorma skulder till utlandet. Det beror på att de lånade pengar på 1970- och 1980-talen bland annat för att människorna i landet skulle få det bättre. Samtidigt sjönk priserna i världen på dessa länders exportprodukter. När länderna fick svårt att betala tillbaka pengarna började skulden växa, eftersom de också betalar ränta på de lånade pengarna. Länderna hamnade i en <i>skuldskris</i>. Värdet på ländernas valuta sjönk. Människornas pengar började att bli betydligt mindre värda. Med den ekonomiska krisen följer alltid politiska kriser och inte sällan mer våld i samhället. På sikt hotas freden. Därför har världens rika länder engagerat sig i att hjälpa de skuldtyngda länderna. De fattiga ländernas <i>skuldanskrivningar</i>, alltså att de ska slippa betala åtminstone delar av sina skulder, är en viktig fråga för hela världen. www.ne.se</p>
Washington	<p>1. Budgetbalans</p>

<p>consensus (strukturanpassningsprogram för skuldsatta länder)</p>	<ol style="list-style-type: none"> 2. Vrid offentliga utgifter mot den dubbla målsättningen hög avkastning – jämnare inkomstfördelning, ex skola, primärvård, infrastruktur m.m. 3. Sänk skatterna 4. Släpp räntan fri 5. Sänk växelkurserna så att inhemsk produktion blir konkurrenskraftig 6. Liberalisera utrikeshandeln 7. Underlätta för utländska investeringar 8. Privatisera 9. Underlätta för företag att etablera sig och även att gå i konkurs <p>Säkra den privata äganderätten</p>
<p>World Social Forum</p>	<p>WSF, årligt möte för aktivister från sociala rörelser, NGO:s och andra civilsamhälleliga aktörer från hela världen. Initiativtagarna till WSF var en rad brasilianska fackliga och politiska organisationer samt franska Attac. Avsikten var att skapa ett gräsrotsalternativ till World Economic Forum för de som motsätter sig nyliberalismen. WSF är i dag en viktig mötesplats för den globala rättviserörelsen och de protester som fick genomslag med demonstrationerna mot WTO i Seattle 1999. Det första WSF hölls i Porto Alegre, Brasilien 2001, och mötet har därefter arrangerats i bl.a. Bombay och Nairobi. Som mest har det samlat 150 000 deltagare (2010). WSF styrs av sitt "internationella råd". Det utgörs av representanter från över hundra organisationer, däribland Caritas, Focus on the Global South, Greenpeace, ITUC (Fackföreningsinternationalen), Oxfam International, Public Citizen och Via Campesina.</p> <p>Efter samma modell som WSF har sociala forum arrangerats på kontinental, regional, nationell och lokal nivå. Exempelvis hölls det första <i>European Social Forum</i> i Florens 2002.</p>

Källor

Hermele, Kenneth (2001) Skuldkrisen

Länkar

» [Det europeiska skuldnätverket Eurodad](#)

» [Eurodad har bl a en fullmatad avdelning om ansvarsfull utlåning](#)

[Det amerikanska skuldnätverket Jubilee USA](#)

» [Internationella Valutafonden, IMF](#)

» [IMF har publicerat en rad faktablad som enkelt och kortfattat presenterar IMF:s och Världsbankens gemensamma syn på skuldkrisen och deras skuldåtgärdsinitiativ](#)

» [Världsbanken](#)

» [Världsbankens hemsida har en avdelning om fattigdomsbekämpning, under "poverty"](#)

»

» [Hemsida om illegitima skulder](#)

Några tips på mer material:

En webbplats om 80-talets skuld kris

<http://www.skuldcrisen.se/skuldcrisen>

Regeringens officiella sida om millenniemålen

<http://www.xn--millenniemen-yfb.se/>

Internationella valutafonden

HIPC-länder 2012 <http://www.imf.org/external/np/exr/facts/hipc.htm>

Världsbankens faktablad

<http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/TOPICS/EXTDEBTDEPT/0,,menuPK:64166739~pagePK:64166681~piPK:64166725~theSitePK:469043,00.html>

Forum Syd www.forumsyd.org

Faktablad från forum syd <http://www.forumsyd.org/upload/tmp/glufs/skuldfragor/Faktablad.pdf>